

İstinaf' ın Diğer Kanun Yollarıyla Karşılaştırılması

Arş. Gör. Fırat KORKMAZ¹

İstinaf ilk derece mahkemesinin kararını erteleyici ve aktarıcı etkiye sahip bir kanun yoludur. Makalemizde istinafin özellikleri diğer kanun yollarıyla mukayeseli olarak incelenmiştir. Böylece istinaf hukuki müessesesi teorik bir bakış açısıyla irdelenmiştir.

Comparison of Appeals With Other Legal Remedies

Appeals (istinaf) is a legal remedy which has got effect of delay and transmit of the court of first instance's verdict . In our article features of the appeals (istinaf) has analysed by a comparasive way with other legal remedies. By this way as a leagal foundation appeals(istinaf) has explicated in theoretical perspective.

GİRİŞ

İstinaf denetimi hukuk Hukuk Muhakemeleri Kanununu ile kabul edilmiş bir hukuki çaredir. İstinaf nihaî hükmün kesinleşmesini erteleyici ve üst derece mahkemesine aktarıcı etkiye sahip bir hukuki çare olduğu için istinaf aynı zamanda bir kanun yoludur. Kanun yolu olarak istinaf birinci derece mahkemelerinin kararlarını denetim ihtiyacı sebebiyle ihdas edilmiş, kendisine özgü yapısı ve işleyişiyle, denetim işlevine sahip diğer kanun yollarından farklılık arz eden bir hukuki kurumdur.

Kanun yollarının amacı verilen kararların maddî bakımdan doğruluğunu temin edip hukukun uygulanmasındaki birliği sağlayarak hukukun gerçekleşmesine hizmet etmektir. Temel olarak her kanun yolu aynı amaca hizmet etse de, kanun yoluna ait amaçların gerçekleştirilmesinde, her kanun yolu kendisine özgü farklı işlevsel ve amaçsal özellikler gösterebilmektedir. Bu sebeple kanun yolları doktrinde birçok farklı tasnife tâbi tutulmuştur. Kanun yollarının birbirlerinden farkları ve benzerliklerini ortaya koyulabilmesi için Hukuk Muhakemelerinde kabul edilmiş kanun yollarının ve bunlara dair

¹ *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Roma Hukuku Anabilim Dalı araştırma görevlisi.

özelliklerin, kanun yolu kavramına ait doktrinde kabul edilmiş kıstaslar bağlamında değerlendirilerek mukayese edilmesi gerekmektedir.

Makalemizde istinafin diğer hukuki çarelerle arasında ilişkiler de gözetilerek bir kanun yolu olarak istinafin genel olarak özelliklerine değinilmiş, istinafin amacı, işlevi, şekli özellikleri diğer kanun yollarının özellikleriyle mukayese edilmek suretiyle istinaf kanun yolunun mahiyeti ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Kanun Yolu Kavramı

Kanun yolu, mahkeme kararlarının hukuka uygunluğunun denetlenerek varsa eksik ve hataların giderilmesi için taraflara sunulmuş bir başvuru imkânıdır². Kanun yolu, dava konusu uyuşmazlık hakkında ilgili mahkemece verilen her türlü yargısal hükmün tekrar gözden geçirilmesi veya düzeltilmesi için kanunun taraflara tanıdığı hukuki çarelerdir³. Bu tanım, nihai kararların yanı sıra, ara kararlar ve yargılamanın yenilenmesi gibi olağanüstü kanun yollarını da kapsadığı için⁴, geniş anlamda kanun yolu kavramını izâh etmektedir. Nihai kararların doğruluğunun denetimine hizmet edecek şekilde bir daha gözden geçirilmesini sağlayan usûli imkânlarla ise dar anlamda kanun yolu denilmektedir⁵. Bu bağlamda ara kararlar hakkında aynı mahkemeye yapılan itirazlar dar anlamda kanun yolu olarak kabul edilmemektedir⁶. Türk Hukukunda genel olarak kanun yolu bir üst yargı organına başvurulması sonucu, erteleyici ve aktarıcı etkiye sahip hukuki çare

² PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usûl Hukuku*, Ankara 2011, s. 583.

³ AKİL, Cenk, *İstinaf Kavramı*, 1. Baskı, Ankara 2010, s. 34.

⁴ AKKAYA, Tolga, *Medeni Usûl Hukukunda İstinaf*, 1. Baskı, Ankara 2010, s. 53; PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 585.

⁵ AKİL, s. 35.

⁶ AKİL, s. 35.

olarak tanımlanabilir⁷. Hukuki çare ise geniş anlamda kanun yolları da dâhil olmak üzere tüm başvuru yollarını kapsamaktadır⁸.

1.2.Kanun Yollarının Sınıflandırılması

Kanun yollarının taraflara sundukları imkânları, işlevleri kullanım amaçları ve suretleri birbirinden farklıdır. Binaenaleyh kanun yolları hakkında farklı özellikleri göz önünde bulundurularak birçok farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Sınıflandırmada kullanılan kıstaslar yazardan yazara ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir⁹.

Kanun yolları doktrinde amaçlarına, olağan olup olmamalarına, incelemenin kapsamına göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca kanun yolunun erteleyici etkiye sahip olup olmamasına, tek taraflı-iki taraflı olmasına göre veya kanun yoluna başvurunun derhal ya da bildirimde bulunarak olmasına veya aynı dereceye ya da üst dereceye yapılmasına göre veya düzeltici bozucu olmasına göre¹⁰ de ayrımlar bulunmaktadır. Bu tarz ayrımlar kanun yollarının özelliklerinin farklı kıstaslar gözetilmek suretiyle incelenmesi neticesinde ortaya konan teorik sınıflandırmalardır. Bu sebeple kanun yollarının bu sınıflandırmalarda farklı konumlarda buldukları görülmektedir¹¹.

2.Genel Olarak İstinaf

İstinaf genel anlamda maddi veya hukuki denetim yapan bir kanun yoludur. İstinaf bir kanun yoludur zira kanun yolunun temel özelliklerini barındırmakta olup nihaî kararın kesinleşmesinin önüne geçtiği için erteleyici, üst derece mahkemesi olan bölge adliye mahkemesinde görüldüğü içinde aktarıcı etkiye sahiptir¹².

⁷ **ÖZEKES**, Muhammet, *Sorularla Medeni Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi*, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 5.

⁸ **ÖZEKES**, s. 5.

⁹ **AKKAYA**, s. 93.

¹⁰ **PEKCANİTEZ**, Hakan/**ATALAY**, Oğuz/**ÖZEKES**, Muhammet, *Medeni Usûl Hukuku Temel Bilgiler*, 7. Baskı, Ankara 2014, s. 320.

¹¹Makalemizin devamında her kanun yolu mukayeseli olarak incelenirken bu kanun yollarının farklı sınıflandırmalara göre konumları da incelenecektir.

¹² **ÖZEKES**, s. 6.

İstinafta maddi inceleme kapsamında maddî vakıalar ve deliller hakkında yeniden inceleme yapılmaktadır. Bu incelemenin ve taraflara yeni usûli imkânların tanınması hususunda kapsamının genişliği, kabul edilen istinaf sisteminin içeriğine göre değişebilmektedir. Şayet istinaf mahkemesi hukuki uyuşmazlığı tamamen yeniden ele alıncasına ilk derece mahkemesinin kararını hukuki ve usûli açıdan denetlemekle birlikte esas bakımından da inceliyorsa buna tam istinaf adı verilmektedir¹³. Tam istinafta istinaf mahkemesi , tarafların hiçbir kanuni engele takılmadan diledikleri gibi yeni delil getirebilmeleri sebebiyle olay mahkemesi gibi çalışır¹⁴. Bir istinaf mahkemesinde ilk derece mahkemesinde yapılabilen usûli işlemlere bir kısıtlamaya maruz kalmaksızın izin verildiği ölçüde tam istinaf sistemi uygulanıyor demektir. Dar veya sınırlı istinaf sisteminde de dava usûlü ve esası yönünden incelenmektedir. Zira davanın hukuki ve maddî denetimi istinafın rûknüdür. Ancak dar istinaf sisteminde, birinci derece mahkemesinde ileri sürülmeyen hususların ileri sürülmesi gibi davanın maddi denetimine dair usûli imkânların ilk derece mahkemesine göre daha sınırlı olduğu görülmektedir. Bu sınırlamalar istinaf mahkemesinin olay mahkemesinden tamamen bağımsız yeni bir mahkeme gibi hareket etmesini engelleyerek, ilk derece mahkemesince verilen kararı o mahkemede ileri sürülen hususlara bağlı kalarak davayı hukuki ve esas açısından kontrol eden bir mahkeme olarak hareket etmesine sebep olur. Sınırlı istinafta yeni hususların ileri sürülebilmesi kuralı sebebiyle yeni vakıalar getirilemez. Bu sebeple sınırlı istinaf sisteminde dava malzemesinin temini aşaması da tekrarlanmamaktadır¹⁵. İşte istinaf mahkemelerinde yeni vakıa veya yeni delil getirilmesinin yeni def'i ve itirazların ileri sürülmesinin yasaklandığı ölçüde dar istinaf sisteminden bahsedilir. 5236 sayılı Kanunla kabul edilen ve 6100 sayılı Hukuk

¹³ **ALAGONYA**, Yavuz/ **YILDIRIM**, Kâmil/ **DEREN**, Nevhis, *Medenî Usûl Hukuku Esasları*, İstanbul 2009, s. 508.

¹⁴ **ALAGONYA**, **YILDIRIM**, **DEREN**, s.508; **YILMAZ** Ejder, *İstinaf*, 2. Baskı, Ankara 2005, s. 21.

¹⁵ **ALAGONYA**/ **YILDIRIM** / **DEREN** , s. 509.

Muhakemeleri Kanunu hükümlerince kabul edilen sistem klâsik istinaf değil dar istinaf sistemidir¹⁶.

İstinafa kanunda bir denetim yargılaması olarak yer verilmesi, H.M.K. ' da dar istinaf sisteminin kabul edildiğini göstermektedir. Nitekim HUMK 426/R maddesine ve H.M.K. 357. maddesine göre istinafta karşı dava açılmaz, davaya katılma isteminde bulunulamaz, dava ıslah edilemez, davaların birleştirilmesi istenemez ve ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenmez, yeni delillere dayanılmaz¹⁷. Ayrıca bazı hallerde (H.M.K. m.353, H.U.M.K. m.426/M, II, 1-3) istinafta duruşma yapılmadan karar verilebilmesi de H.M.K. da kabul edilen istinaf sisteminin dar istinaf sistemi olduğuna işaret etmektedir¹⁸. Zira tam istinaf sisteminde ilk derece mahkemesindeki gibi yeni bir duruşma yapılması zaruridir.

İstinafın öncelikli amacı ilk derece mahkemesince verilen kararı maddi ve hukuki yönden denetlemek, gerekirse yeniden gözden geçirmek böylece somut olaya uygun kanun hükümlerinin uygulanmasını temin etmektir. Böylece istinaf mahkemesi, ilk derece mahkemesinin vakıalar ve deliller hakkındaki değerlendirmeleri ile hukuki değerlendirmesini denetlemiş olur. Yaptığı değerlendirme sonrasında, ilk derece mahkemesinin kararını doğru bulmazsa, kanunda belirtilen sınırlara bağlı olarak yeniden yargılama yapıp karar verebileceği gibi dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderebilir¹⁹. Tam istinaf sistemi olsun sınırlı istinaf sistemi olsun iki sistemde de ilk derece mahkemesindeki davanın denetlenmesi ve bu denetlemenin yeni bir karar verme yetkisi olan üst mahkemece yapılmasının kabul edilmesi iki istinaf sisteminin de kanun yolu olduğunu göstermektedir.

H.M.K.' nın 341. Maddesine göre kural olarak genel veya özel görevli her türlü ilk derece mahkemelerinin nihaî kararlarına karşı istinaf yoluna başvurmak caizdir. Fakat malvarlığına ilişkin davalar için belirli bir sınır mevcuttur. Gene H.M.K. m. 341' e göre nihai kararlar dışında

¹⁶ **KURU**, Baki / **ARSLAN**, Ramazan/ Ejder, **YILMAZ**, Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı, 24. Baskı, Ankara 2013, s.581.

¹⁷ **AKKAYA**, s.103.

¹⁸ **AKKAYA**, s.104.

¹⁹ **ÖZEKES**, s.7; **AKKAYA**, s.76.

ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi ile bu taleplerin kabulü halinde itiraz üzerine verilen kararlara karşı da istinaf yoluna başvurulabilir²⁰.

3. İstinaf ile Diğer Kanun Yollarının Mukayeseli Olarak İncelenmesi

3.1 İstinaf ve Temyiz

İstinaf ile temyiz arasındaki benzerlikler istinafin diğer kanun yollarıyla benzerliğine nazaran daha çoktur. Temyiz ve istinafin dar anlamda kanun yolu olarak kabul edilmesi de bu benzerliğe işaret etmektedir. Ayrıca istinaf ile temyiz arasında amaçları ve fonksiyonları bakımından da oldukça büyük benzerlik bulunmaktadır.

Her iki kanun yolunun amacı somut olay adaletini sağlamak, hukuk birliğinin sağlanması ve vakıa mahkemelerinin denetimidir²¹. Özellikle hukuk birliğinin sağlanması olmak üzere²² kanunun somut olaya uygun hükümlerinin uygulanması amaçları temyizde daha ağır basmaktadır²³. Vakıa mahkemelerinin denetimi ise istinafta daha ağır basmaktadır²⁴.

İstinaf kanun yolunun, birinci derece mahkemesinin denetimi işlevi temyizdekinden daha geniştir. Zira temyizde vakıa mahkemeleri, sadece hukuki açıdan denetlenmekte iken istinafta hem maddi mesele açısından hem de hukuki açıdan denetlenmektedir²⁵. Temyizde sadece alt

²⁰ PEKCANİTEZ/ ATALAY/ ÖZEKES , s.592.

²¹ Doktrinde istinafin hukuk birliğinin sağlanmasına temyizden hizmet ettiği fakat istinafin böyle bir özelliği olmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bkz. AKKAYA, s.71 vd.

²² SURLU, Mehmet Handan, “*Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.2, Y.2000, s.460.

²³ AKİL, s.203.

²⁴ AKİL, s.204.

²⁵ Maddi mesele- hukuki mesele ayrımı hakkında detaylı bilgi için Bkz. AKİL , s.205 vd.

derece mahkemesin kararı hukuki denetime tabi tutulup kararın hukuki yönden doğru değerlendirmeleri içerip içermediğine bakılır; delillerin ve maddi vakıaların değerlendirmelerine girilmez²⁶. Temyiz hukuki denetime odaklanmış ve bu alanda uzmanlaşmış bir merci' olsa da hukuki denetime dair hâkimin şahsi değerlendirme ölçüsü kullandığı veya hâkimin takdir hakkı kullandığı hallerin denetimi temyiz mahkemesin olaya olan uzaklığı sebebiyle çok da sağlıklı olmamaktadır. İstinaf mahkemesi ise hem mahkeme kararını hem de mahkeme kararına sebep olan delilleri ayrıca yeni delilleri ve vakıaları tekrar bizzat gözden geçirip yeniden değerlendirme olanağına sahip olduğu için bu gibi hususlarda hukuki yönden daha rahat bir değerlendirme yapabileceği aşıkardır. Ayrıca maddi gerçeğe istinaf mahkemesinin temyiz mahkemesine göre daha çok vukûfiyet sahibi olacağı muhakkaktır²⁷. Bütün hukuki değerlendirmeler de maddi olayın tespitine dayanması gerçeği de göz önüne alındığında hukuki denetim yönünden de istinafın daha kapsamlı olduğu düşünülebilir.

İlk derece mahkemelerinin vermiş olduğu tüm nihai kararlara karşı temyiz yoluna gidilmesi mümkündür. H.M.K. 341. maddesinde sayılan haller bundan müstesnâdır²⁸. Bu haller miktar ve değeri 1.500 Türk Lirasını geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin kararla özel kanunlarda ilk derece mahkemesinin kararının kesin olduğu belirtilen durumlardır²⁹. Bu yönüyle temyiz ile istinaf arasında dikkate değer bir benzerlik bulunmaktadır.

Maddi meseleler olarak tanık beyanı, keşfi yapılmasıyla elde edilen tespit gibi hususlar istinaf mahkemesi tarafından yeniden değerlendirilebilir. Temyizde bu gibi hususların tekrar değerlendirilebilip değerlendirilemeyeceği konusunda tam bir ittifak yoktur. Kural olarak yargıtayın böyle bir yetkisi var denemez ise de istinaf sisteminden önce yargıtay bir eksikliği gidermek için, bazen zorunluluktan dolayı delillerin değerlendirilmesine ve maddi meselelere girmektedir. Temyiz mahkemesinin böyle bir yetkisinin olmasının kanun yolu amacı olan

²⁶ **ÖZEKES**, s.8.

²⁷ Burada kastedilen tam istinaf sistemiyle çalışan istinaf mahkemesidir.

²⁸ **ULUKAPI**, Ömer, Medenî Usûl Hukuku, 1. Baskı, Konya 2014, s. 432.

²⁹ **ULUKAPI**, s. 432,433.

somut olay adaletinin gerçekleştirilmesine bir derece faydası olabileceği düşünülse bile temyiz mahkemesinin olaya olan uzaklığı sebebiyle tersi yönde etki de gösterebilir. Zira mahkemede ileri sürülmemiş bir vakıa ya da delil temyizde ileri sürülemeyecek, vakıa mahkemesinde ileri sürülen delil ya da vakıalar sırasında da birinci derece hâkiminin olayları gözleme imkânına yargıtay hâkimi sahip olamayacaktır³⁰. Bu durum da yargıtay hâkiminin delilleri ve olayları doğru değerlendirmesinin önünde büyük bir engel teşkil edecektir³¹. Hâsılı temyiz mahkemesinin olaylara doğrudan temas etme imkânı bulunmadığı için maddi meselelere girmesi ve birinci derece mahkemesinin takdirine karışması sağlıklı sonuç vermeyebilir³².

Temyiz istinaf mahkemesine nazaran daha üst bir kanun yoludur. Zira istinaf mahkemesinin kararları da kural olarak temyiz incelemesine tâbidir. İstinafta kesinleşen kararların olması da mümkündür. Fakat temyiz son denetim aşaması olup temyizde verilen kararlar daha üst bir yargı organının denetimine tâbi değildir³³.

Temyiz yolunda sebep göstermek bir zorunluluk değildir. Sebep gösterilse bile yargıtay yapmış olduğu hukuki denetimde tarafların iddia ve savunmaları ile bağlı olmadığı için, hukuka aykırı herhangi bir sebep dolayısıyla temyiz edilen kararı bozabilir³⁴. Fakat istinaf sebeplerinin ne olduğu Kanunda açık olarak düzenlenmiş olup; istinaf mahkemesi kural olarak sadece tarafların ileri sürdüğü sebeplerle sınırlı olarak inceleme yapar³⁵. Fakat bunun istinası kamu düzenine aykırı hususların varlığıdır. Bu durumda istinaf mahkemesi kamu düzenine aykırı hususları re' sen dikkate alabilir³⁶. H.M.K. maddede 355' e göre: "İnceleme, istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılır. Ancak, bölge adliye mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü takdirde bunu resen

³⁰ **KARSLI**, Abdurrahîm/ **KOÇ**, Evren/ **KONURALP**, Cengiz Serhat *Medeni Usûl Hukuku Pratik Çalışmaları*, 5. Baskı, İstanbul 2013, s. 193.

³¹ **AKİL**, s. 214.

³² **ÖZEKES**, s. 8.

³³ **ÖZEKES**, s. 8,9.

³⁴ **AKİL**, s. 218.

³⁵ **AKİL**, s. 218,219; **AKKAYA**, s. 179.

³⁶ **AKKAYA**, s. 179.

gözetir." İstinaf mahkemesindeki incelemenin sadece tarafların ileri sürdüğü sebepler ve kamu düzenine aykırı hususlara dair olması istinafın geniş denetleme alanını daraltan bir durumdur. Bu yönüyle temyiz istinafa inceleme kapsamının genişliği yönünden üstünlüğünden bahsedilebilir.

Yargıtay kendisine gelen dosya hakkında tamamen veya kısmen bozma kararı verebileceği gibi kararı usûl ve esas yönünden doğru bulursa kararı onayadabilir . Yargıtay ayrıca temyiz incelemesi sonucunda kararı değiştirerek veya düzelterek de onayabilir³⁷. Yargıtay hükmü bozması halinde, kural olarak dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderir. Yargıtayın ilk derece mahkemesi yerine geçerek karar verme yetkisi istisnai durumlar hariç bulunmamaktadır. İstinaf mahkemesi ise olay mahkemesi gibi kendisine gelen dava dosyasını inceleyip yanlış bir hukuk kuralı uygulandığını tespit ederse dava dosyasını ilk derece mahkemesine göndermeyip bizzat yeniden karar vermektedir.

3.2. İstinaf ve Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yolu niteliği taşımaktadır³⁸. Bu itibarla istinafa henüz kesinleşmemiş kararlar için başvurulmakta iken yargılamanın yenilenmesi ise kesinleşmiş kararlara karşı tanınan bir yoldur. Bu yola başvuru yapıldıktan sonra kararın kesinleşmesi ertelenmiş olur. Yargılamanın yenilenmesine ancak ağır usûli hatalar sebebiyle kanunda belirtilen önemli, özel ve sınırlı hallerde³⁹ başvurulabilirken istinafa başvurmak için usûl ve kanuna aykırılık yeterlidir⁴⁰.

İstinaf mahkemesi kabul edilen istinaf sistemine göre ilk derece mahkemesine bir derece bağımlı ya da tamamen bağımsız çalışır. Nitekim Almanyanda bir dönem kabul edilen istinaf sistemi tam istinaf sistemidir. Daha sonra ise bir derece sınırlandırılmış fakat yeni düzenlemelerle de temyiz mahkemesine dönüşmemiş vakıa mahkemesi

³⁷ AKİL, s. 219.

³⁸ PEKÇENİTEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 628.

³⁹ PEKÇENİTEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 629.

⁴⁰ AKİL, s. 222; ÖZEKES, s. 9.

olarak kalmıştır⁴¹. Fakat Türkiyemizde öngörülen istinaf sistemi ve genel kabul gereğince istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin denetleyicisi olarak vazife yapmakta olup belirli sınırlamalara tâbidir. Yargılamanın yenilenmesinde ise bütün maddî dayanakları ile davanın yeniden görülmesi söz konusuydu⁴². İstinaf mahkemesinde haksız çıkan taraf için bir yaptırım bulunmaktayken yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunan dava sonucunda haksız çıkarsa para cezasına çarptırılır.

Bir kanun yolundan bahsedilebilmesi için doktrinde aktarıcı etkiye sahip olması gerektiği görüşü hâkimdir. Yargılamanın yenilenmesinde dava bir üst derecedeki mahkemece değil tekrar bizzat kararı vermiş mahkeme tarafından incelenmektedir. Fakat gene de bu durum yargılamanın yenilenmesinin bir kanun yolu olarak kabul edilmemesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Zira yargılamanın yenilenmesinin kararın kesinleşmesini ve icrasını erteleyici bir etkisi olmasa da kesinleşmiş bir kararı erteleme gibi kuvvetli bir etkisi vardır. İstinaf mahkemesi ise birinci derece mahkemesinin bir üst mahkemesi niteliği taşımakta olup bu yönüyle yargılamanın yenilenmesinden ayrılmaktadır⁴³.

İstinaf yoluna başvuru için karar şayet malvarlığına ilişkin ise dava konusunun belirli bir miktara ilişkin olması gerekirken⁴⁴ yargılamanın yenilenmesinde böyle bir sınır bulunmamaktadır⁴⁵. Yargılamanın yenilenmesinde aynı birinci derece mahkemesi gibi yeniden muhakeme yapılır. İstinafta da yargılamanın yenilenmesine benzer şekilde duruşma yapılarak muhakeme yapılabilirse de bu muhakeme ilk derece mahkemesinde ileri sürülen taleple ve sebeplerle sınırlı bir şekilde ve denetim amacıyla⁴⁶ yapılmaktadır. Ayrıca kanunda

⁴¹ **HERBERTH**, Roth, “*Medeni Yargılamada Yeni Kanun Yolu Hukuku İstinaf Derecesi ve Somut Olay Adaleti*”, *Ankara Barosu Dergisi*, C.II, S.2, Y. 2010, s. 123.

⁴² **AKİL**, s. 222.

⁴³ **ÖZEKES**, s. 9; **AKİL**, s. 222,223.

⁴⁴ **UMAR**, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1. Baskı, Ankara 2011, s. 941.

⁴⁵ **AKİL**, s. 223.

⁴⁶ **ÖZEKES**, s. 9.

belirtilen hallerde istinafta duruşma yapılmadan dosya üzerinden karar verilmesi de mümkündür⁴⁷.

3.3 İstinaf ve Karar Düzeltme

Karar düzeltmede sadece kararın hukuka uygunluğu denetlenmektedir. Halbuki istinafa karakteristik özelliğini veren hukuki denetim yanında maddi vakıalar üzerinde de durulmasıdır. Aslında karar düzeltme yoluyla istinafin olmamasından kaynaklanabilecek eksikler tamamlamak ve sakıncaları giderilmek istenmiştir⁴⁸. Zaten karar düzeltme şu an uygulanan temyiz yoluna özgü bir yol olup, istinaf kanun yolu sisteminde böyle bir müessese mevcut değildir⁴⁹. Karar düzeltme yolunun kaldırılıp bu yoldan vazgeçilmesi, istinaf mahkemeleri kurulmadıkça oldukça zorlayıcı bir durum arzedebilir⁵⁰.

Karar düzeltmede yargıtayın kendi kararına karşı gene yargıtaya müracaat edilirken, istinafta bir üst derece mahkemesi olan istinaf mahkemesine müracaat söz konusudur. Karar düzeltme istinaftan farklı olarak duruşmasız olarak yapılır. Ayrıca her karar için karar düzeltmeye başvurulmaması istinafa benzerlik arzetsede de karar düzeltmeye başvurabilmek için öngörülen kanuni sınır daha yüksektir. Ayrıca sulh ve iş mahkemelerinde görülen davalar için de karar düzeltmeye başvurulamaz⁵¹. Karar düzeltme aktarıcı etkiye sahip olmadığı için⁵² bir kanun yolu olup olmadığı da doktrinde tartışmalıdır. Fakat istinaf tam bir kanun yolu niteliği taşımaktadır.

3.4 İstinaf ve Tavzih

İstinafta ilk derece mahkemelerince verilen kararların doğruluğunu kontrol etme amacı söz konusuysen tavgizde ise hem ilk

⁴⁷ AKİL, s.223.

⁴⁸ YILMAZ, Ejder, *İstinaf Kavramı, Perşembe Konferansları Yayınları'nda sunulmuş bildiri*, Y. 2004, s.212.

⁴⁹ ULUKAPI, s. 445; ÖZEKES, s. 9.

⁵⁰ BİLGE, Necip, “Yargıtay Kurullarında Gelişme ve Reform Zorunluluğu” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.I, S.4,Y. 1966, s. 318.

⁵¹ AKİL, s. 223.

⁵² ULUKAPI, s. 445.

derece mahkemesi kararlarının hem istinaf mahkemesi kararlarının hem de Yargıtay kararlarının açıklanması amacı güdülmektedir. Tavzihte açıklanma amacı olduğu için hüküm icra edilene kadar tavzih yoluna başvurulabilir, ancak istinafa ancak belirli süre içinde başvurulabilir⁵³.

Sonuç

İstinaf kanununun hükümlerinin somut olaya uygun şekilde uygulanması amacına birinci derece mahkemesi kararlarını denetlemek suretiyle hizmet eden bir kanun yoludur. İstinaf sistemi bu denetimin maddî ve hukukî yönden yapılmasını öngörmesiyle, kendisini diğer kanun yollarından ayıran en temel karakteristiğini ortaya koymaktadır. Bu vesileyle istinaf, kanun yollarının amacı olan somut olay adaletine ulaşmakta belki en güçlü bir hukuki çare olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira hukuki ve maddi denetimin beraberce istinaf sisteminin bünyesinde birleşmesi, onu diğer kanuni yollara nazaran denetimini daha kuvvetli hale getirmektedir.

Tüm kanun yolları taraflara sundukları imkânlarla, kendilerine ait işlevleri ve şekilleriyle farklı özellikler göstermektedir. Nitekim kanun yolları hakkında farklı kıstaslar gözetilerek birçok farklı sınıflandırmalar da yapılmıştır. Bununla beraber amaçları aynı odak noktasında toplandığı için ve her birisi bir hukuki çare olduğu için aralarında benzerliklerin de bulunması muhakkaktır. Birbirlerine ikame olmasalar bile özellikle temyiz ile istinaf arasında benzerliğin diğer kanun yollarına nazaran daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Zira iki kanun yolunun amacı da benzer suretlerde birinci derece mahkemesinin denetimi üzerine odaklanmıştır. Şu farkla ki temyiz mahkemesinin hukuk birliğini sağlamak gibi bir ana amacı daha bulunmaktadır. Temyiz mahkemesi tamamen hukuki denetime yönelmişken istinafta hukuki denetim yanında maddî denetimde yapılmaktadır. Özellikle geniş istinaf sisteminde maddî denetim aşaması çok kapsamlı olup bir sınırlamaya tâbi olmadığı için tüm kanun yolları içerisinde en etkin denetimin yapılması olanağını sağlamaktadır. Ancak böyle bir denetim sisteminin kabulünün de yargılama süresi, yargılama masrafları, ilk derece mahkemesinin işlevsizleşmesi gibi belirli sakıncaları bulunmaktadır. Temyiz bozmaya yönelik bir karar vermekte iken istinaf kuralı olarak olayla ilgili yeni bir

⁵³

AKİL, s.224.

hüküm vermektedir. Ayrıca istinaf kararlarının da kural olarak temyizi mümkündür.

Yargılamanın yenilenmesi aktarıcı etkiye sahip olmasa da kesinleşmiş kararlara karşı tanınan bir hukuki çare olduğu için olağanüstü kanun yolu olarak değerlendirilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi denetim amacıyla ihdas edilmiş bir hukuki çare olmadığı için istinaftan oldukça farklılık göstermektedir. Ayrıca yargılamanın yenilenmesine ancak belirli şartların varlığı halinde başvurulabilmekteyken istinaf açısından usûl ve kanuna aykırılık yeterlidir. Birbirinden oldukça farklı olan bu iki kurumun en dikkat çeken benzerliği ise özellikle tam istinaf sistemi açısından ikisinde de ilk derece mahkemesinden bağımsız yeni bir yargılamanın yapılmasıdır. Fakat istinaf sisteminin dar olması durumunda ya da dosya üzerinden yapılan istinaflarda da bu benzerlik ortadan kalkmaktadır.

İstinafla karar düzeltme arasında bir ikame ilişkisi görülmektedir. Zira karar düzeltme hukuki çaresi ile istinafın olmamasından kaynaklanabilecek sakıncaların giderilmesi amaçlanmıştır. İstinafta bir üst derece mahkemesi olan istinaf mahkemesine müracaat söz konusuysen karar düzeltmede yargıtayın kendi kararına karşı gene yargıtaya müracaat edildiği için bir kanun yolu olduğu konusu tartışmalı bir husustur. Karar düzeltme istinaftan farklı olarak duruşmasız olarak yapılmaktadır.

Hukuki çareler arasında yapılan mukayeseler neticesinde bunların hukuk usûlüne sağladıkları menfaatler ve getirdikleri külfetlerin beraberce değerlendirilmesi sonucunda kanaatimiz istinaf sisteminin usûl hukuku açısından diğer hukuki çarelerle yeri doldurulamaz bir mahiyete sahip olduğudur. Zira hukuki denetimin doğru olabilmesi maddi olayın doğru olarak tespit edilip ele alınmış olması şartına bağlıdır. Hukuki imkânların hiç birisinin doğrudan maddi denetime yönelik olmadığı, somut olayı vakıa ve delilleriyle bağımsız olarak yeniden ele alan yargılamanın yenilenmesinin de denetim mahkemesi niteliğinde olmadığı gözetildiğinde bu eksikliğin bir hukuki çare ile giderilmesi ihtiyacı açıktır. Temyizde maddi denetime yer yer girilebilse de bu temyiz mahkemesinin ancak gerçekten gerekliliği gördüğü istisnai hallerde yaptığı, temyiz mahkemesinin esas iştiğal alanı olmadığı bir uygulamadır. Maddi denetimin hukuki denetimle beraberce

değerlendirilmesi de somut olaya uygun kanun hükümlerinin doğru şekilde tespitine daha da yardım eden bir imkân sunmaktadır. Zira birinci mahkemesindeki gibi somut olaya ait vakıa ve delillerin bizzat değerlendirilmesinin hâkimin olaya daha yakın olmasına olanak sağlayacağı açıktır. Böyle bir avantaj ise istinafin, özellikle temyiz olmak üzere hukuki denetime yoğunlaşmış gibi diğer hukuki çarelere nazaran daha iyi bir hukuki denetime imkân sağlamasına yol vermektedir. Her ne kadar temyiz hukuki denetime odaklanmış olsa da hukuki ve maddi denetimin bir arada olmasından kaynaklanan niteliği sebebiyle istinafin somut olaya uygun kanun hükümlerinin tespiti konusunda diğer kanun yollarına üstünlüğünden bahsedilebilir. Kanun yollarının en esaslı amacının da somut olay adaletini tesis etmek olduğu gözetildiğinde istinafin hukuk usûlü açısından gerekliliği ortadadır.

Kaynakça

- AKİL**, Cenk, *İstinaf Kavramı*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2010.
- AKKAYA**, Tolga, *Medeni Usûl Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2010.
- ALAGONYA**, Yavuz/ **YILDIRIM**, Kâmil/ **DEREN**, Nevhis, *Medenî Usûl Hukuku Esasları*, Beta Basım, İstanbul 2009.
- BİLGE**, Necip, “*Yargıtay Kurullarında Gelişme ve Reform Zorunluluğu*” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.I, S.4, Y. 1966, s. 305-325.
- KARSLI**, Abdurrahîm/ **KOÇ**, Evren/ **KONURALP**, Cengiz Serhat, *Medeni Usûl Hukuku Pratik Çalışmaları*, Alternatif Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul 2013.
- KURU**, Baki / **ARSLAN**, Ramazan/ Ejder, **YILMAZ**, *Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara 2013.
- ÖZEKES**, Muhammet, *Sorularla Medeni Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi*, Şen Matbaa, 1. Baskı, Ankara 2008.
- PEKCANİTEZ**, Hakan/**ATALAY**, Oğuz/**ÖZEKES**, Muhammet, *Medeni Usûl Hukuku*, Ankara 2011.
- PEKCANİTEZ**, Hakan/**ATALAY**, Oğuz/**ÖZEKES**, Muhammet, *Yetkin Yayınları, Medeni Usûl Hukuku Temel Bilgiler*, 7. Baskı, Ankara 2014.
- HERBERTH**, Roth, “*Medeni Yargılamada Yeni Kanun Yolu Hukuku İstinaf Derecesi ve Somut Olay Adaleti*”, *Ankara Barosu Dergisi*, C.II, S.2, Y. 2010, s.113-124.
- SURLU**, Mehmet Handan, “*Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi*”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.2, Y.2000, s.459-480.
- ULUKAPI**, Ömer, *Medenî Usûl Hukuku*, Mimoza Yayınları, 1. Baskı, Konya 2014.
- UMAR**, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2011.
- YILMAZ** Ejder, *İstinaf*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.
- YILMAZ**, Ejder, *İstinaf Kavramı, Perşembe Konferansları Yayınları'nda sunulmuş bildiri*, Y. 2004, s.205-221.

